

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Vita Et Morte Illvstrissimi Sanctissimiqve Principis Et
Domini D. Iacobi, Marchionis Badensis & Hachburgici,
Landgrauij in Susenberg, Domini in Röteln &
Badenuueiler, Orationes Dvæ**

Pistorius, Johann

Coloniae, 1591

VD16 P 3055

Oratio Prior De Vita Et Morte Illvstrissimi Et Sanctissimi Principis Et Herois,
D. Iacobi Marchionis in Baden & Hachberg, &c. recitata in templo
Friburgensi in omnium istius Scholæ, Ecclesiæ & Reip. ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-43327

1

ORATIO PRIOR

DE VITA ET MORTE
ILLVSTRISSIMI ET SANCTIS-
SIMI PRINCIPIS ET HE-

rois, D. IACOBI Marchionis in Baden & Hach-
berg, &c. recitata in templo Friburgensi in om-
nium istius Scholæ, Ecclesiæ & Reip. Procerum
confessu, cum exequiis pro populi christiani
consuetudine magna cum cere-
monia celebraren-
tur.

QVIS dabit capiti meo a- Hier. 9.
quã, & oculis meis fon-
tem lacrymarum, & plo-
rabo die ac nocte inter-
fectos filiæ populi mei.

*Amplissimum enim confessum vestrum: Mag-
nifice Domine Rector: Reuerendi nobilitate, do-
ctrina, prudentia clarissimi & prestantissimi
viri, Scholæ huius & Ecclesiæ & Reip. proceres:
tuq; lectissima Musarum alumna iuuentus, &*

A

VOS

vos omnes, visum fuit Ieremia affari Propheta
 verbis: et quod ille in populi sui luctu fecit, & tan-
 quam exemplum nobis ad imitandum exposuit,
 idem nunc in communi maxima nostra acerbi-
 tate facere: eòq; cogitationes dirigere curasq; no-
 stras: non ut verbis, sed ut lacrymis & lamentis
 perpetuis magnam nostram & Ecclesia Christi
 deploremus calamitatem, quam ex morte acce-
 pimus IACOBI BADENSIS, sanctissimi Principis.
 Afflicta saepe iam multis incommodis Christi
 Ecclesia: diuexata & oppressa arumnis Germa-
 nia: percussa non semel prouincia nostra bello-
 rum tumultibus fuit: sed maiorem cladem afferre
 fortuna rebus nostris, si vim omnem nocendi in
 cumulum vnum congregasset, non potuisset: ne-
 quidem si bellum, si vastitatem ditionis, si famem,
 si ceteras offensiones omnes vna inundatione, in-
 ditionem importasset nostram. Vna Mors illu-
 strissimi & sanctissimi Principis, IACOBI BA-
 DENSIS Marchionis, (Deus bone, qualis &
 quanti herois?) omnes in se calamitates, et clades
 omnes, & exitia omnia complectitur, quibus
 Resp. Christiana potuit in hoc calamitoso affici
 rerum statu: eaq; sola plus nocet, maioremque
 secum

secum ruinam trahit, quàm procella & tempe-
states omnes, quæ in Ecclesiam insania hodie ma-
xima & furore effrenato ab Hæreticis iactan-
tur. Illa enim sedari prudentia: & leniri san-
ctitate & deleri atq; restingui fortitudine maxi-
mi Principis potuissent, si vixisset. Nunc mor-
tuo Principe, hærent calamitates: infixæ in pro-
uincijs vicinis & conuersæ in ceruices nostras
sunt: totumq; videntur Christiana peruagatu-
ra religionis orbem: tamen nemo est qui subsidio
venire: qui depellere calamitatem: qui interce-
dere consilio, precibus, manu: qui spem nostram
sustinere: qui fulcire patriam posse videtur. Itaq;
cætera damna, quibus circumfusi à Deo propter
peccata nostra sumus, & quæ nobis impendent;
annonæ caritas, bellorum furores, euerisiones pro-
uinciarum, hereticorum furia, & alia, maxima
quidem sunt: sed postquam nostri mors Princi-
pis interuenit, & Germania orbata tanto pa-
trocinio & despoliata tam magno præsidio fuit,
creuerunt multo magis: & quæ prius ferri atque
sustineri humeris nostris posse putabantur: nunc
sine isto fulcro non intelligo, quemadmodum sine
exitio Christianæ Reip. tolerentur. O tristem lu-

*Etum. O importunam calamitatem. O mortem
 immaturam. O causam maximi doloris. Si tem-
 pus ullum unquam ad plangorem nos reuoca-
 re & ad luctum debuit: iam certè non lacrymare,
 sed tanquam fontes lacrymarum profundere, ut
 Propheta loquitur, & proiecti in squalore sordi-
 busque iacere: & totum complere calum clamo-
 re lugubri nostro debemus. Nec enim verbis de-
 flecti satis: nec sermone exhauriri doloris magni-
 tudo potest: nimis exilia sunt verba ad testan-
 dum sensum acerbitatis nostræ: nimis inepta ad
 iustè lamentandum tam tristem & tam nobis
 omnibus exitiosum casum. luctu, lacrymis, que-
 rimonijs opus est: non ut partem aliquam cladis
 istius lamentando consequamur: non ut æque-
 mus dolore calamitatem: id enim fieri nullo po-
 test modo: sed ut tamen melius, quantum dolea-
 mus, testemur: & externis maximis inditijs, la-
 tentem in animis nostris sensum ostendamus: &
 iram Dei quæ vehementer exarsit, restinguamus
 lacrymarum fluminibus. Fortassis enim, si ad
 squalorem luctumque nostrum respiciet Deus,
 traduci se ad impertiendam nobis gratiam sinet:
 & factus mitior, reijciet à nobis humerisque no-
 stris.*

stris miseriam: aliumque mittet, qui spiritu mor-
 tui Principis animatus, ab omni nos metu cala-
 mitatis defendet, et attollet iacentem religionem,
 & dissipabit furorem hostium. Deducant igitur,
 ut iterum Propheta utamur verbis, oculi
 nostri lacrymas; & palpebra nostra defluant a-
 quis: vocate lamentatrices ut veniant: & ad eas
 quae sapientes sunt mittite: properent, & festi-
 nent, & assumant super nos lamentum, quia vox
 lamentationis audita est ex Sion. Dolorem acce-
 pimus non consolabilem: Amisimus Principem,
 qui ad religionem, & Germaniam, & Prouinci-
 am nostram sustinendam humeros subiecturus,
 & solus omnia confecturus, errorum & furia-
 rum monstra sperabatur. Multa erant, innume-
 ra erant, infinita erant: quae de illius indole, de na-
 tura heroica, de virtutum luminibus, de fortitu-
 dine, de spiritus sancti praclaris donis, quae ex ca-
 lo porrecta & effusa in animum illius erant: de
 praestantia consilij & ingenij, quae valebat, ex-
 spectabamus, quae, cum in oculis & in aspectu, &
 in spe nostra adhuc essent, incredibilem, uti me-
 ministris, pariebant letitiam, ut pulcherrime à
 Deo hilarati videremur.

A. 3.

Nunc:

Nunc postquam illis omnibus, multis, innume-
 ris, infinitis ornamentis, una Nos hora in Prin-
 cipis morte orbavit: Ecquis ita ferreus, & ab om-
 ni alienus humanitatis sensu? Ecquis tam durus
 & immanis esse posset, ut ploratum non ederet?
 non funderet lacrymas? iacturam suam, & pa-
 tria, & Germania, & Ecclesia Christi non luge-
 ret? Dicam in hoc conuentu congressuq; nostro:
 Magnifice D. Rector, Viri celeberrimi, & vos
 ceteri auditores, res tantum paucas, quas amisi-
 mus; et dicā paulo explicatius, ut intelligatis: non
 ut mœrorem vobis minuam: sed ut dolorem ma-
 gis scindam, et augeam: ut cum cōmoda, quæ ere-
 pta nobis; cum incommoda cognoscitis, quæ obie-
 cta sunt: traditi lacrymis & tristitia, vitam to-
 tam in deploranda vestra & in lamentanda Rei
 publicæ miseria ponatis. Deligam ex innumerabi-
 li virtutum multitudine, ex ubertate maxima
 rerum laudabilium, quæ in Principe erant,
 tantum sex capita, nota vobis & in sensibus a-
 nimisq; vestris infixā. Dicam de religionis in-
 telligentia, & cura & studio, & profeminatione,
 quæ in Principe omnia ad summam gloriam e-
 nitebant: Dicam de cultu & veneratione diui-
 ni nu-

ni numinis: de mundi despicientia: de sanctitate, qua in viuendo florebat: Dicam de admirabili patientia & pietate, quam in lecto & in morte obeunda declarauit: Dicam de magnitudine animi & de virtutibus, quas in illotum ad bellum, tum ad pacem instruxerat natura, auxerat & amplificauerat usus: Dicam de veneno, quo per inuidiam & odium hominum, inuita natura, trucidatus, & confectus est: Dicam de obseruantia & amicitia quam serenissimis Principibus, Archiduci nostro & Duci Bauariae clementissimis Dominis nostris tribuebat: de gratia & beneuolentia, qua Prouinciam nostram, Scholam nostram, urbem nostram, nos omnes complectebatur. De his sex, quantum lacryma mea & vestra permittunt, disseram breuiter & ordine: ut videatis, quare in funesto luctu lacrymandum omnibus sit: & ut profusius in istarum sex rerum maximarum orbitate lacrymetis.

Vos me, quod maximum in modum et impensè rogo, attentè audite sine interpellatione: Cognoscite lugendi causam, nec hic tantum & in hoc clarissimo confesso, sed domi & in foro, et in templis,

tum.

III.

IV.

V.

VI.

tum intus in animo, tum foris in oculis, in genis, in palpebris, in voce, in gemitu, in corporis & cordis motu, omnibus signis & indicijs ostendite Deo, mundo, vobis, exteris, dolorem, in quem vos obitus Principis deuocauit.

- I. Perpendemus primo loco studium Principis in religionem & progressionem, quas fecit, & perfectam comprehensionem, quam consecutus est: Illa enim arbitror, & esse notissima, & omnium conscientia memoriaque teneri. Sed repetemus paulo altius, ut intelligatis quo initio & quibus incrementis Princeps ad aspiciendam processerit, & ad suscipiendam veritatis lucem. Simulac igitur per Dei gratiam illuminari, & dolum Lutheranae sectae praesentiscere cepit; in istam summo studio incubuit curam: non solum ut libros legeret, qui utrinque de controuersis articulis, literis mandati, in lucem venissent: sed ut viros doctos audiret, qui rem in ambas partes perpendere, & singuli quibus momenti in re dubia niterentur, coram explicarent. sic enim futurum sperabat, ut negotium, magnis obstructum difficultatibus, intelligeret multo rectius. Itaque suis impensis accersuit Schmidelinum, & biqui-

Herbrandum, Lutherana, V-virtembergica, V-
 biquistica opinionis defensores duos primarios,
 quorum eruditionem & intelligentiam verum
 Theologicarum audierat laudari plurimum:
 neq; dubitavit, ut in admiratione hominum po-
 sit esse, & florere doctrina credebantur, sic fa-
 cturos, ut primum de Ecclesia Christi, postea de
 reliquis articulis ex fundamentis scriptura: ta-
 men ut Theologis doctis convenit: methodicè
 artificioseque disputarent. Quæ expectatio op-
 timum Principem vehementer recreavit: cum
 speraret, ex ista se dimicatione perspecturum,
 utra pars veriore sententiam & scriptura ma-
 gis consentaneam sequeretur. Et perfecit qui-
 dem ut Badena conveniretur: verum cum biduo
 integro videret, quemadmodum Schmidelinus
 nos omnes ludificans, refugeret lucem: & instar
 tenebricosi Anabaptista, non scriptura pugnare,
 nec in quem sensum valeret scriptura, spectare
 vellet: sed sine omni arte & iudicio, proferret
 quidem, tanquam inanis Pnyttacus, scripturam:
 tamen interrogatus, causam non diceret, cur scri-
 ptura, quæ alium præ se, in communi omnium ho-
 minum intelligentia, ferebat sensum, in illam

B

sen-

sententiam, quæ temeritati Schmidlini & insania placebat, conuertenda esset: pertæsus optimus Princeps tam absurda dimicationis, finem ipse colloquendi fecit: & bene delusum Schmidlinum, siquidem meliorem disputandi rationem non didicisset, proficisci domum ad fabriles curas iussit. Fuerunt multi superioribus sæculis heretici, qui in Ecclesiam Christi turpes sectas & deformes errores importauerunt: tamen omnes argumentis tutari causam, & ex scriptura artificiosè pugnare, videri voluerunt.

Vnus Schmidlinus, in eo totum presidium collocavit: ut locum ex scriptura, aptum, ineptum: non enim discriminabat: clamosè nominaret: & statim sententiam, quam ipse affingeret, & quæ nec in sono, nec in figura, nec in sensu scripturæ erat, tanquam præstigiator credi iuberet: quicquid contra diceretur, etiam cum planum, perspicuumque factum esset, ineptè & præter rem adduci scripturam: nec conuenire in illud, quod positum in questione & in controuersia erat; id totum Dictator veteratorius, tanquam dialecticum despiciebat; nec renocari locum scripturæ ad examen religiosæ rationis patiebatur.

tiebatur: ne quidem si scriptura verbis sententia
 Schmidlini euerteretur. Agrum, de quo Chri-
 stus Matthæi 13. loquitur, magna vociferatio-
 ne contendebat esse Ecclesiam: nec commoneri
 se Christi voce sinebat, qui non Ecclesiam a-
 grum, sed mundum esse aperte definiuit, et in me-
 dio cursu orationis interposuit: Mundus verò
 non est Ecclesia: sed est Ecclesia in mundo: quod i-
 dem Apologia Lutherana confessionis aperte in
 7. capite tradit: cū inquit, agrum mundum esse,
 non Ecclesiam. Tamen elate & ample clamabat
 fabrilis ineptus declamator, esse sophismata, &
 esse Dialectica damnata artis præstigias: vir om-
 nis literaturæ, et sophismatum, et Dialectices, &
 Theologia, & rerum omnium imperitissimus.
 Verum de eo nimis multa. Doluit quidem Prin-
 cept, tam subito finiri colloquium: tamen quia sp̄e
 nullā melioris collocutionis ostendebat Schmidli-
 nus, et centies rogatus, in illiterata persistebat &
 rustica obstinatione: dimisit conuentū Princeps,
 et miratus sæpe multumq; fuit, quomodo Vir ta-
 lis, à quo omnes literæ & artes abessent, illudere
 eousq; mundo et Principes, præstantes viros, infa-
 tuare potuisset. Itaq; deinde quoties eius memoriã

recordabatur, risit profusè: & nihilominus alios deligendos esse putauit, meliores Schmidlino, qui Lutherana causæ fundamenta monstrarent, & an disputanda contra Catholicos sustineri possent, periclitarentur. Cogitabat de Hofmanno, de Pappo, de Hunnio, quorum nomina in Lutherana Theologia frequentari cognouerat: sed primùm omnium mandabat Prædicantibus, quos per Prouinciam habebat, ut pararent se, totumque Lutherana literatura acumen colligerent, ad Theses de Iustificatione, quæ de illius mandato scriptæ erant, confutandas: permittebat tres menses ad deliberandum: & ut quibus locis uellent, informari se à doctioribus alijs Lutheranis iuberent, & Pappianis & Hunnianis & Herbrandicis auxiliaribus subsidijs causam totam munirent firmissimè. Interim Princeps ipse ad perspicendam omnibus rationum & scripturae momentis causam, totum se tradidit: nec laborem ullum, ut eò perueniret, quò intenderet, subterfugit.

Verùm dum tempus disputationi præstitutum appropinquat: & Princeps audiendæ disputationis desiderio inflammatus totus est: res accidit,

cidit, nota quidem vobis: tamen non indigna,
 qua omnibus significetur. Delectus erat inter
 sex disputatores, vir doctissimus, aulicus Princi-
 pis concionator, M. Ioannes Zehenderus, quem
 in hoc clarissimo confesso videtis; non ut cum ca-
 teris laborem partiretur, sed ut penè solus con-
 flictum subiret. Is saxei Schmidlini in religio-
 ne mancipium, sic ad eum tanquam ad saxum
 adhaeserat; ut conuictus veritatis fulgore, ta-
 men aliquandiu damnaret Catholicam religio-
 nem: & tum se, tum Principem, in Lutherana
 retineret & constringeret secta. Tam deformis
 res est obstinatio: & tantum est, ad errorem à
 prima aetate assuescere: cum errantes & vaga de
 Deo & religione sententia, tracta ex prima in-
 stitutione, & enutrita consuetudine, & confir-
 mata docentium auctoritate, probabilitatem
 pariunt: & sub falsa similitudine veri, tanquam
 visco in animis haerent. Sed dum studiosè nervus
 omnibus molitur, ut quoquo modo fidem Chri-
 sti oppugnet, & inferciens argumenta, tanquam
 rimas expleat Lutheranae sectae: postquam mi-
 seriamagnoscit & nuditatem videt erroris sui;
 illustratus à Deo per Spiritus sancti gratiam,

cum fratres Lutherani defensionem sectæ ab eo
 tanquam à patrono sperant, ipse palam falsam
 esse Lutheranam, & veram esse Catholicam re-
 ligionem enuntiat: & collegas suos ab errore ad
 veritatem conuertere studet: & tenebras, quæ in
 secta sunt, ostendit clarissimè. Quæ res illos sic
 perculit, ut qui prius disputationis periculum
 subituri videbantur, nunc à primario fratre
 deserti, disputare contra D. Pistorium non
 amplius cogitarent, ne quidem si vis à Princi-
 pe adhiberetur. Tamen Princeps optimus, qui
 nullam horam sine Theologia studio prætere-
 sinebat, intermittendam disputationem esse
 non iudicauit: & potius quàm ut hoc fructus
 careret, Pistorij personam, quæ nescio cur à
 Lutheranis & ab ipso Pappo ferri non posset,
 abesse voluit à Colloquio: tantùm ut ad disputa-
 tionem veniretur, ad quam animus illius spe-
 ctabat semper.

Itaque nouum Catholicum, nondum absolu-
 tum ab hæresi, M. Zehenderum obijciendum esse
 contra ceteros Prædicantes: et Pappum, tanquam
 ducem gregis & caput pugna, associandum reli-
 quis esse putabat: & ut minus timerent, curabat
 ne in-

ne interesset Pistorius: tamen ut praesens doctus Catholicus, tanquam testis eorum esset, quae à Catholicis creduntur, Magnificentiam tuam, Vir R. & clarissime, Magnifice D. Reet. aduocabat: cum à suis Pradicantibus, eorumq; ductore Pappo, ut permitteret, vix impetrasset. Nam R. & clarissimum Virum D. P. Theodorum Busaem, in Societate Iesu Rectorem Molsheyemensis Scholae, cum casu per Emetingam iter faceret, nullo modo, ut ad audiendum admitterent, consequi intercessione sua potuit, optimus Princeps. Disputatum quatruiduo à Pappo miserrime fuit: cum tanquam mus in pice implicatus, nec quomodo Ecclesiam Lutheri sustineret, nec quomodo è disputatione commode excederet, reperire Pappus posset: donec tandem, ut magnam miseriam, inquam imprudens deuenerat, sine summo ludibrio finiret, trimestre spacium peteret deliberandi: & tum se plannum facturum promitteret, fuisse in decursu annorum mille quingentorum: Audite Viri praestantissimi, fuisse in isto longissimo & infinito interuallo, Virum unum, unum hominem, Sanctum Augustinum, qui illa eadem sensisset, quae.

qua in Augustana nouorum hominum noua confessione sparsa & tradita esse videmus: non quod id facere se posse praefideret: sed tantum ut pudori consuleret suo, & ex Veritatis laqueis, quibus illum ipse Princeps, & Magnificus D. Rector, & M. Zehenderus clausum constrictumque tenebant, quoquo modo exiret. Quamquam enim incredibili humanitate cum Pappo Princeps differebat: tamen harentem in nodis, quibus ipse se implicauerat, sic pressit, ut quid diceret Pappus, non haberet, planeque in Pappos estimationem defluere suam potius sineret, quam ut disputaret diutius.

Discessit igitur inde, quo se profectum nunquam vellet: cum prius disputationem nouam, quam Principem sperare iusserat, & Princeps offerri per Praefectum Varenbulerum clementissime iubebat, cum Pistorio se subiturum negasset. Verum Princeps & Pappi ineptijs & rationum impedimentis, magis se in religione Catholica corroborans, omnibus iam suis ad disputandum copiam faciebat: alliciebat omnes, in quos incidebat: & sic frangebatur argumentis; etiam Praedican-
gra-

gratiam, ex unius anni studio in perspicendis
Theologicis Mysterijs assecutus esset, non mi-
rarentur tantum Lutherani & Catholici, sed
stupèrent: cum Viri Principis, peregrinantis
iamdiu ab artium studijs, & militis, viderent
facultatem & exercitationem in scriptura,
quam totam infudisse in memoriam videba-
tur: Neque proferebat tantum ut vociferator
Schmidelinus, sed accommodabat: aptè distri-
buebat: concludendi necessitatem demonstra-
bat: vitiosè conclusa coarguebat: summi Theo-
logi & acutissimi Dialectici personam, ut sume-
bat, sic magna cum laude administrabat: ut mi-
raculum non natura, sed caelestis gratia Princi-
pem esse nemo negaret.

Labanti Pappo, cum ex pralio subductus
esset, succedere debuit Hunnius: & quia li-
teris vocatus erat, venturus omnino puta-
batur: sed fortassis quod, quid Pappo accidisset
narratione aliorum comperisset, non venit:
magnum volumen misit, plenum inanum nu-
garum: quo se iustificationem Lutheranam ma-
gnis radicibus constabiliuisse & infixisse pu-
tabat. Illud ipse Princeps, multis presen-
tibus,

C

tibus, percurrit: aliquot theses, manu sua, quæ
 adhuc ostendi potest, aptè confutavit: tandem
 cum ad medium ferè processisset, deploravit mun-
 di infelicitatem & inconsiderantiam, cui imbel-
 les homines tam ridiculis & secum pugnantibus
 argumentis tam diu illuderent: doluit eòsque se
 abstractum à Catholica Ecclesia, tam turpiter
 ludificari. Vidit quomodo Pappus Vvirten-
 bergicos; Vvirtenbergici Hunnium; Hunnius
 Prædicantes; Prædicantes Pappum, in fiducia:
 & spei & iustitiæ vocabulis euerterent: & tan-
 quam si studio factum esset, sic alter alterius sen-
 tentia iugulum incideret: dum hic fiduciam fide-
 latius patentem; ille magis astrictam; tertius ef-
 fectum fidei; quartus causam diceret; unus
 Pappus omnia Pappo suo conglutinaret, & effe-
 ctum fidei, & causam, & proprium, & accidens
 esse, & longius profusam esse fiduciam, & ex ea-
 dem radice fluxisse fiduciam & fidem vellet.

Itaque cum Princeps prouideret, ne quidem
 ab Hunnio impetrari disputationem: redijt ad
 Superintendentem suum Nyseum: tres novas
 breuissimas theses misit: eas ut coram D. Pisto-
 nio impugnaret, mandauit: & omnino sexta illa
 dispu-

disputatione, priusquam totum se Deo & religio-
 ni Catholica consecraret, & à religione, quam
 nemo tueri vellet, discederet, frui se posse gesti-
 uit. Verum & ille scriptis se acturum contesta-
 tus, quod per naturam ad eloquendum esset in-
 eptior, recusavit concertationem: neque vel cum
 D. Pistorio voluit, vel cum M. Zehendero col-
 loqui. Itaque Princeps, cum ineptias Luthera-
 norum, & tergiversationes & diuerticula vi-
 deret: cum nihil restaret, quod ad sequendam
 Catholicam & profitendam religionem abster-
 rere vel retardare posset: cum omnes vias confir-
 mandi animi sui tentasset: post biduum, ubi su-
 periorum annorum errores et peccata coram D.
 P. Theodoro Busæo: quem prius à Colloquio pu-
 blico remouerat Pappus: Tennebachi effudisset,
 receptus in gratiam Ecclesia Christi, & liber ab
 heresi pronuntiatus, & admissus ad participan-
 dum venerabile sacramentum fuit 15. Iulij: pri-
 mus inter omnes Lutheranos principes erroris
 hostis, & confessor Catholica religionis: quod in
 magna ipsius ponendum est laude, & singulari
 accidit Dei beneficio. Tum verò ad defendendam
 Dei gloriam magis animatus, cum in prandio

hereticus Catholici Comitis Praefectus accubisset, statim ad eum conuertendum totam curam suam adiecit: Et idem postea Sigmaringa summo studio saepe multumque fecit: planeque sic deliberauerat, quousque uiueret, proficisci ad propinquos Principes, ad quos alioquin interclusa est Catholicis Theologis uia; Et ostendere tenebras, quibus eos Lutherus pernicies mundi circumfudisset: Et sermone exemploque suo praeferre lumen, ad aspiciendam fidei nostrae ueterem Et perspicuam, Et per omnia saecula perpetuatam ueritatem. Qua re, quia Et Princeps erat, Et religionis summam consecutus intelligentiam, Et acute Et copiose Et ornate differebat: ut plurimum comodare Ecclesiae Christi, Et pro spe nostra iacentem in Germania fidem attollere potuisset: ita nunc illius morte Ecclesia Christi, orbata illis omnibus summis, maximisque praesidijs, merito proiecta in squalore Et in luctu iacet. Magna iactura est, Rector Magnifice, Et Viri praestantissimi, quam fecimus: maior quam ut paucis uerbis explicetur: planeque tanta, ut non sermonem, sed lacrymas, et eiulatus, et gemitus desideret: Et lamentis ostendi, non uerbis significari-

nificari velit. Amisimus Principē, qui ad ceteros
 Germania Principes, tanquam Apostolus à
 Deo missus, proficisci, & obiectos à Luthero &
 huius patre Diabolo, eripere poterat errores:
 neq; id tantum auctoritate, quam ex dignitate,
 in qua natus erat, & ex rerum actarum prestan-
 tia tenebat: sed & efficacitate disputandi, & sci-
 entia scripturæ, & lumine Spiritus sancti, quod
 mirabiliter in illo erat à Deo accensum. Tam-
 etsi enim doctis viris abundet iam religio Ca-
 tholica & Ecclesia nostra: nec esset difficile no-
 minare sexcentos, quorum singuli, si audiren-
 tur, perspicuitate argumentorum, & explicatio-
 ne scripturæ delere Lutheri scurrilitatem, et ex-
 haurire ex Principum animis comprehensos ex-
 illius corruptela errores possent: tamen qua res
 duæ, præter gratiam & beneficium Dei, ad finem
 istum consequendum valent plurimum; libertas
 in conveniendo & loquendo: & auctoritas: hæc
 ambæ eruditis alijs viris nostro tempore desunt,
 ut ad Lutheranorum colloquia Principum æ-
 grè recipiantur: vix audiantur sine offensa: &
 cum audiuntur, tamen propter anticipationem
 opinionum, non sinantur liberè profiteri fidem,

Et sine respectu Principis confutare errorem: ne-
 que cum sinuntur, auctoritatem habent, ne-
 que vim in dicendo, neque impressionem mag-
 nam relinquunt. Ista omnia in Principe nostro
 non mediocria, sed maxima: non tenuia et abiecta
 erant, sed summa et illustria: nec iam animo et spe
 prospicimus alium, à quo idem expectemus, et de
 quo sperare queamus, quod in isto oculis nostris
 aspeximus, et audiuius auribus, et attrecta-
 uimus manibus nostris. Cur igitur non lacry-
 mis diffueremus? cur non Ecclesia et nostrum
 lugeremus, tam tristem tamque funestrum e-
 uentum? presertim cum illa non sint omnia: su-
 persint adhuc plurima maioris pensis: quibus om-
 nibus una nos mors priuauit IACOBI Prin-
 cipis. Princeps erat: florebat apud propinquos
 et alios Principes auctoritate: ualebat eloquen-
 tia: explicatam habebat religionem totam no-
 stram: tenebras et perspiciebat in Lutherana se-
 cta, et uiam tenebat quomodo ostenderet hæ-
 reticis, et quomodo luce ueritatis illustraret.
 Ista omnia non solum ex conspectu nostro Mors
 subduxit, sed sustulit ex mundi huius et aspe-
 ctabilis cali ambitu: spernque totam nostram
 dele-

deleuit funditus. Reliquit tantum lugubrem perpetuam lamentationem: ut cum commoda consideramus, quibus carendum est: cum pericula, cum damna spectamus, quæ ex ista morte ad nos, ad Prouinciam nostram, totamque patriam, affluxerunt; omnino necesse sit nos incredibili angore affici, summoque luctu. Quis enim ista, cum animum aduertit, cum adhibet mentem, cum sub cogitationem sensumque subijcit; siccis oculis audiet? nisi truncus, et hostis omnis humanitatis, & aliquis sit Scythicarum gentium stipes? Tamen una solum est causa, quam recitavi: sed tanta profectò, cum in omnes partes, & in circumstantias omnes, recto iudicio, perfecta que ratione attenditur: ut sola ciere gemitus omnium, & totam prouinciam in lamenta & lacrymas projicere possit, quid futurum existimatis, si plures alias causas intelligetis? Nam magna illa quidem, sunt, quæ primo loco percensui: sed erant in Principe nostro adhuc maiora: studium summum in colendo Deo: despicientia mundi: contemptio blandimentorum & omnium vanitatum, quæ in mundo sunt: feruor ad profitendum Christum: diligentia in propaganda religione: deuo-

II.

deuotio animi ad se totum Christo eiusque gloria consecrandum: fortitudo in subeundis et perferendis omnibus, quæ pro Christi nomine offerebantur: & alacritas ad ipsam oppetendam mortem, si opus esset.

Complecti omnia oratione hac mea non possum: libabo, et tanquam ex magna sylua paucos flores decerpam, ut causam cognoscatis cur iterum lamentari nos oporteat. Parauerat se Princeps sanctissimus, ut totam atate reliquam poneret in cognoscendo Christo, & virtute resurrectionis eius, & participanda societate passionum illius: et in conformanda vita sua ad mortem et passiones Christi, si quomodo occurreret ad resurrectionem, quæ est ex mortuis. Id ut faceret, summo studio elaborare cupiebat: planeque in isto se instituto corroborauerat. Itaque cum uxor illius Illustrissima Principissa, afflictam et orba marito vidua, aliquando cum Celitudine illius in sermonem de religione delaberetur, & marito amanter obiecitaret, quod per religionis mutationem abalienaturus omnes esset propinquos, & seipsum atque liberos proiecturus in paupertatem: Princeps sanctissimus
statim

statim interpellans, religionem primum defendit, & testatus conscientiam suam, iussit Vxorem bono esse animo: deinde palam prolocutus, quid sentiret, optavit ipse sibi paupertatem & exilium: tumque demum se beatum fore iudicavit, si pro Christi doctrina calamitatem aliquam perferret. Vtinam (inquit ad Vxorem) eò res deueniret, & vtinam istum mihi honorem haberet Deus, vt pro Christo meo tecum & cum liberis nostris è prouincia eiectus, & mendicissimus factus, cogerer ostiatim colligere cibarium panem: quod ipsum aiebat se in summa sua positurum felicitate, & vt Vxor Illustrissima testatur, magna voce animoque constanti saepe confirmabat. Nec enim si non participaret passiones Christi, confidebat se venturum in gloriae communitatem.

O vox digna non huius mundi regulo, sed caelesti Principe & caelestis regni et aeterna quietis possessore. Quot putamus sic affectos & sic comparatos esse per Germaniam Principes? vt

D

non

non modò patientibus, sed ut hic noster voluit, libentibus et gaudentibus animis oblatam egestatem, et mortem, & res omnes incommodas, susciperent, & mundi opulentiam ducerent pro ludo?

Nec id tantum ad Vxorem Principissam dixit: surrexit saepe de lecto in medio cursu quietis: & cum ad horam unam, proiectus ante Deum, in pedibus iacisset, & preces lacrymis diluisset, & lacrymas rursus intermiscuisset precibus: tum stans ante lectum de religione Catholica, & de spe fruenda in Christi merito aeterna beatitudinis, tanquam si in frequenti auditorio verba faceret, sic ad unam uxorem sermocinari copiose coepit: & nihil ad maiorem sibi voluptatem accidere suavius commemoravit, quàm si totam vitam collocare in eiusmodi colloctionibus, & multos conuertere ad fidem Christi posset. Itaque tametsi optimam lectissimamq; conjugem amabat unice: tamen si contingeret ut ante illum è vita exiret, promittebat Princeps sanctissimus, statim se in religiosam ingressurum esse vitam: non ut ad magnas dignitates conscenderet, quod à se alienum esse voluit: sed ut facultatem haberet peragrandi pedibus.

dibus totam Germaniam, & docendi omnibus locis Catholicam fidem. Atque hoc saepe, cum & ad nos ministros diceret, comprobare ad augendam fidem iureiurando solebat. Dixit enim non semel: sed quoties occasio tulit: & dixit cum magna asseueratione, ad magis stringendam fidem, & ut minus esset dubitationis. Eodem modo usu venit ante propemodum semestre: ut cum praecipuo ministro consilium de mutanda religione, ad quod se non temerè, sed ex perspicentia veritatis, & ad pacandam conscientiam impelli testabatur, saepe multumque conferret: & cum ille pericula multa et multas asperitates fortuna narraret, quibus se Princeps prouinciamque suam, si in instituto pergeret, offensus & ab alienatis propinquis omnibus, implicaturus esset: cepit Princeps non nihil stomachari. Et quid tu? (inquit) an metam putas esse perditum, ut in vniuerso isto negotio ad vllam vel aduersam, vel secundam huius mundi fortunam habeam respectum? & ista minuta adhibeam in consilium? & externa? & aliena à regno Christi?

Ne putes: sic enim sum animatus, aiebat, si Catholicam religionem in partibus omnibus, vt iam de quibusdam perspexi, intelligam munitam firmamentis esse scripturæ & confirmatam septamque perpetuo consensu Ecclesiæ: vt nulla proposita spe opulentia, laudis, gloriæ, vel rerum aliarum, quæ amatoribus mundi expetendæ videntur: nullo etiam metu obiecti periculi, passurus vnquam me sim ab illius professione absterreri, vel cum in cursum me dedi, retardari: ne quidem si mille regna in Lutheranismò, mille mortes in Catholica fide prænuntiarentur: ne quidem si Cæsarem Lutherani, si exulem & mendicum Catholici facerent.

Nec multum dissimile fuit, quod alteri respondit. Volebat vir honestus Illustrissimum Principem permouere, vt in religione procederet.

ret paulò celerius: et ut magis accèderet, promittebat à D. Sanctissimo, & à reliquis Monarchis incredibilem beneficentiam, si cum Catholica se Ecclesia coniungeret: Id enim agerrimè tulit Princeps, & istis inuitamentis magis se auocari à religione profitebatur: testatus iterum Deum, nec se in his rebus animum ad ullius pecunie vel externi commodi cupiditatem adiecisse unquam: & si Catholicus esset, singulari studio laboraturum: ne beneficium à quoquam acciperet: tantum ne hæreticis, suspiciosi hominibus, occasionem præberet, ad calumniandam religionem Ecclesiamque Christi: & ne videri posset ad istas exilitates intendisse unquam animum curamque suam.

Vt autem diligenter præcauit, ne expectatione ullius terreni emolumentum mutasse religionem insimularetur: sic permolestè tulit, quoties esse amici vel D. Pistorio, vel alijs gratificatum esse scribebant, ut in istam se daret viam. Respondebat enim, nec tam inconsideratum se, et tam hebetem esse, ut ad alienum arbitrium, in negotio, quod ad æternam vitam attinet, regi se & inflecti sineret; nec sic oblitum esse dignitatis salutisque

sua, ut sine maximis firmissimisque causis à Pa-
 tris & Propinquorum religione faceret disces-
 sionem: sed rem totam se diu animo reputasse: ocu-
 los & animum per omnes libros circumtulisse: &
 multis orationibus atque ieiunijs affectum à Deo
 fuisse; ut, quid verum esset in fide Christi, plenissi-
 me cognosceret. Itaque eos, qui credere nollent, iu-
 bebatur ad priuatam procedere vel literariam, vel
 inter presentes institutam disceptationem: & pe-
 riclitari quid posset: tumque iudicium ferre, cor-
 ruptus à D. Pistorio, an ex intelligentia verita-
 tis et animaduersione tenebrarum, quas Luthe-
 rus mundo obiecit, progressus esset ad deserendam
 nouam sectam, & ad quaerendam in vete-
 ri Catholica Christi Ecclesia aeternam animae sa-
 lutem. Tametsi verò parum proficeret: nec illi
 ab opinione dimoueri possent: tamen in omnibus
 literis, & quoties occasio postulabat, ut etiam in
 postremis tabulis, & vicinus iam ad morien-
 dum, constanter idem semper & penè iisdem ver-
 bis repetebat: & ut conuinceret aduersarios,
 nullam interdum pratermittebat horam, qua
 non vel oraret, vel legeret, vel cum Lutheranis
 Ministris conferret: planeque studebat ut sui fa-
 ceret

ceret omnibus potestatem, et liberè iudicari sine-
 ret, cœcone impulsu ullius hominis, an illustratio-
 ne Dei & cognitione veritatis ad sequendā Ca-
 tholicam fidem accessisset. Nec alijs tantum con-
 silium suum probare Princeps, & ut crederent,
 persuadere ad veritatem cupiebat: cū momenta
 omnia controuersæ religionis perspexisset: cum in
 re nulla vacillaret: cū animum cognoscenda per-
 spicuitate veritatis stabiliuisset: tamen ut intus
 esset ad omnem conscientia quietem confirma-
 tior, existimauit, antequam in Catholica Eccle-
 sia societatem nomen daret, adhuc progredien-
 dum esse in oratione, & rogandum Deum, ut si
 quis error restaret, clementer eriperet, & quic-
 quid temere comprehensum esset, id excluderet ex
 animo. Nimum enim metuebat, ne vel leuiter et
 inconsideratè fecisse quicquam, vel non satis vias
 omnes veritatis perquisiuisse videretur. Biduo
 igitur integro ante conuersionem (q̄ Magnif. D.
 Rectoris nouit, & Vxor Illustriss. & cubicularij
 ministri testantur) ieiuniatu operam dabat: &
 domi cū esset, vel legebat, vel humi procum-
 bens orabat: præsertim verò noctem, quæ pro-
 ximè antecessit, duxit totam insomnem, inten-
 tus.

tus in res diuinas, & precatus à Deo, ut remi-
stam Ecclesie, & Germanie, & sibi fortunaret,
& gratiam impertiret, ad dignè participandam
Corporis Christi unitatem.

Sic tandem Tennebachum profectus, cum ita
se comparasset, totumque deuouisset Deo, iurat
publicè in Christi fidem, sequè Catholicum mag-
na hilaritate profitetur in aspectu totius Eccle-
siae. Incredibilis tum erat in caelo Angelorum &
sanctarum animarum, & in terra omnium qui
sciebant letitia: nuntiatum enim pridie erat per
multa Prouincia monasteria, & per urbem uni-
uersam nostram: nec quisquam erat, qui isto
gaudio nõ exultaret: Ipse Princeps cum primùm
ex templo & ab altari discederet, voluptatem
exposuit, qua in sumptione venerabilis sacra-
menti per totum animum perfusus fuisset: & ad-
didit, tam liberam ab omni cura nunc esse con-
scientiam, ut ab eo tempore, quando adolescens
factus, usum rationis habuit, nullum tempus re-
cordetur, quo intus in animo suo fuerit hilarior,
magisque ab omni conscientiae interpellatione
solutus. Putabat, si tum oppetenda mors esset, u-
no itinere & magna constantia profecturum ad
cæle-

caelestium ciuium sanctimoniam. sic sanctam animam purgauerat Deus : & sic omnes vias obstruxerat Diabolo , ne commeari ad illam posset.

Verum quomodo magis isto tempore ad hilaritatem erecta tota Prouincia, & elata summis gaudijs fuit : eo plus nunc dolere & plorare debemus: cum illud, cuius causa tum omnibus letitijs incessimus , ita subito interuersum , & penitentiam subito ereptum , quam ostensum fuit. Vidimus Principem ardentem & inflammatum cura & studio colendi Dei: vidimus feruentem in mundi despicientia , & in sancte inunda vita: vidimus quemadmodum ex infimo pectore, omnium virtutum & singularis pietatis lumina tanquam ignes emitteret: nec iam aliud quam calum curaret & sanctimoniam caelestem, & ut non tantum externa testificatione, sed interiori munditia Christianus esset & discipulus Christi.

Talis igitur atque tantus Princeps mortuus nobis est: qui puritate vite, deuotione totius animi, feruore religionis, si vixisset, praluxisset, & illustri exemplo antecurrisset nobis, ad imi-

E tan-

tandam illius innocentiam: qui sancta viuen-
 di ratione, & assiduitate atque intentione in
 precibus, Deum placasset: multasque miseras à
 ceruicibus auertisset nostris. Ista nunc felici-
 tate, postquam mortuus est, frui non possumus:
 eoque iure lugemus, tantum nobis exemplum,
 tantam intercessionem, tantam gratiam ita ce-
 leriter decessisse: et tanto magis, quod non solum,
 cum firma esset valetudine, sed in morbo toto
 & usque ad extremum spiritum, usque ad dis-
 cessionem è vita, semper eundem teneret patien-
 tia & sanctitatis & religionis modum. Con-
 iungam duas hic causas, & tum vita, tum mor-
 tis sanctimoniam una comprehensione conclu-
 dam: & referam ad unam lamentationem.

Nam ab isto momento, quo morbus primùm
 corripuit, continuis nouem diebus, multis excru-
 ciatus doloribus, & afflictus à vehementia mor-
 bi, tamen ut in valetudine secunda, cum rectè
 valeret, totum se mancipauit Deo, & antecelle-
 re in virtutis studio concupiuit, sic cum in lecto
 esset, operam sanè maximam dedit, ne à religione
 officij sui, et à pietate, quam consecratur, trās-
 uersum unguem discederet: & quamdiu decu-
 buit,

buit, vocem nullam, spiritum nullum emisit, testem alicuius impatientia. Tanquam si omni dolore vacaret, sic ferebat morbum: semper de unica Christi confisus misericordia: in qua sola et animo acquiescebat, et id se facere, verbis testabatur. Sperabat quidem primis diebus à Deo valetudinem: quam illi spem iuuenilis florens ætas, & animi robur, & assiduitas Medicorū, & memoria sæpe curati morbi confirmabant: tamen permittebat Deo, ut quod visum esset, de se constitueret, planeq; libens sub ipsius se subijciebat voluntatem: paratus ad moriendū, si Deo placeret. Sed postremo quatruiduo, cum ingrauesceret morbus, et spem pene nullam retinenda vitæ reliquam esse fineret: nullum diē prætermittebat, quo in conclavi iacens in lecto, cum surgendi facultatem non concederet vis morbi, Sacrum non audiret; tanta attentione, ut miraremur omnes: & tamen, quia sanctus Princeps timebat, ne in perpetua doloris interpellatione satis ad orandum paratus esset: iubebat nos compensare, quod de illius diligentia fortassis morbus decerperet. Biduo antequam è vita exiret, venerabile sacramentum ex manu sumpsit Reuerendi & nobilissimi,

E 2 & præ-

Et præstantia doctrina, omniumque virtutum
 splendore clarissimi Viri D. Adolphi Volf dicti
 Metternich, Canonici Spirensis, Et iuniorum
 Bauaria Principum in pietate Et moribus auli-
 ci Magistri, quem serenissimus Dux Bauaria
 ad Principem cum amplissimo planeque regio do-
 no legatum miserat. Ibi tum quid acciderit, di-
 cam paucis; ut pietatem perspiciatis Principis,
 Et immaturam mortem tanti tamque sancti
 Viri defleatis multo magis. Cum confessus pec-
 cata, cum professus fidem esset: cum intentissime
 orasset: cum religiosissime sacrosanctum partici-
 passet Christi nostri Corpus: cum gratias egisset,
 Et ad fruendam magis Dei benignitatem, ani-
 mum totum coniunxisset cum Deo: attollens pa-
 rum corpus, cœpit nos omnes, qui astabamus,
 prolixo sermone Et bonis lateribus affari. Is
 quia à multis exceptus Et mandatus literis fuit;
 iam hic recitabitur, usdem penè latinis verbis,
 quibus ille utebatur germanicis. Audite, Ma-
 gnifice D. Rector, Et Procures Scholæ, Et Eccle-
 siæ, Et urbis clarissimi; audite studiosi, audite
 omnes incredibilem Principis pietatem: con-
 stantiam: sanctitatem: agnoscite non hominis,
 sed

sed Spiritus sancti motum: considerate diligenter omnia. Itaq; sic dicebat.

Vidistis, Ministri charissimi, & vos qui astatis: vidistis, inquam, vtem me sacramento venerabili pro Ecclesiæ Catholicæ laudabili consuetudine, quæ iam recepta est: vidistis quid viatici ad caelestem profectiorem, & ad viam, in quam ingrediar, parandum esse putauerim. Tenetis memoria, postquam ex Dei illuminatione lucem veritatis plenis oculis aspexi, & rem omnibus momentis perpendi, quomodo nuper admodum, abiurato Lutheranismò, ad Romanam Christi Catholicam perennem accesserim, & per omnia sæcula progressam Ecclesiam: quod vt mihi iucundissimum accidit: ita gratissimi animi sempiternam memoriam non video quomodo Deo satis testatam relinquam. Eum in

animam meam testem inuoco: nūquam me in religionis tractatione, authoritate vel D. Pistorij, vel alterius hominis fuisse permotum: nunquam ad dignitatem vel honorem mundi respexisse: nunquam ante oculos opulentiam vel externum cōmodum proposuisse: sed tantū ex Spiritus sancti impulsu fecisse ad Dei gloriam omnia quæ feci: cū prius firmissimis testimonijs Scripturæ & Ecclesiæ, post multas preces & ieiunia mentem meam pacassem, & clarius meridiana luce cognouissem, falsam esse Lutheri sectam, & veram esse Catholicæ Romanæ Ecclesiæ fidem.

Ac vtinam non eoufque procrastinasset religionis professionem meam. Fateri enim debeo, ante propemodum semestrem vidisse me multos Lutheri errores, & perspicuam
fidei

fidei Catholicæ veritatem: sed ne in hominum reprehensionem, & in suspicionem leuitatis incurrerem: & vt teneram cōscientiam maioribus radicibus defigerem: sustinui me ab assensu, nec enuntiaui statim quid intus crederem: quod tamen si optimo abs me factum est animo: tamen vereor ne hunc mihi morbum tanquam pēnam istius silentij imposuerit Deus. Quo magis vos rogo, vt intuentes in exemplum meum, conuersionem vestram ad Romanam Catholicam Ecclesiam acceleretis, postquam clarissimum est, & omnidubitatione caret, falsam & damnatam esse Lutheranam sectam: & in sola Romana Catholica fide & Ecclesia & religione viā patere, ad fruendum meritum Christi, & ad parandam animæ salutem.

Id igitur (*aiebat Princeps*) quaeso, vobiscum.

biscum considerate: & me tanquam
Catholicæ Romanę Ecclesię ciuem,
præclara conscientia sine vlllo ango-
re vel perturbatione mortuum, quo
ties opus erit, testimonijs vestris o-
stēdite. Ista enim fide & subire mor-
tem, & procedere ad Christi tribu-
nal, alacri & erecto animo cogito: ex-
spectans ab ipsius gratia & miseri-
cordia per crucem, quam pro me cō-
scendit, & intercessione huius fidei,
possessionem cælestis regni: quod
me sperare conscientia iubet, quam
iuro, nunquam ita fuisse pacatam,
& liberam ab omni morfu, atq; nu-
per post Tennebachicam conuersi-
onem esse cœpit. & iam est multò
magis: postquã me de nouo sacerdos
cælesti pabulo refecit, & sic anima-
uit: vt libentissimè, si Deus iam iuf-
ferit, in cælum migrare, & postre-
mam horam vitæ meæ conficere cu-
pnam.

piam. Itaque Catholicus sum, Catholicus semper ero, Catholicus uiuam, Catholicus moriar, sic me Christus iuuat, ad cuius tribunal, maxima voce iam omnes cito, qui mortuum religionis nomine criminaturi sũt, quasi in conuersione mea ad causam aliam, quàm ad solam animæ salutem respexissem. Id enim si feci, non recuso quin æternam pœnam iudici Christo dependam.

Alioquin quod ad religionem Catholicam in Prouincia mea institutam pertinet: confidite, confidite (*dicebat*) tametsi mors oppetenda mihi sit, tamen Deus dilabi non sinet: mittet alium, qui rem à me sanctè inchoatam, ad optabilem exitum perducet, & Catholicam Romanam religionem ad Dei gloriam in hac Prouincia propagabit, atque fulciet. De eo certus sum: & vos uolo eorum

F

quæ

42 DE VITA ET MORTE D. IACOBI
quæ iam vaticinor, suo tempore re-
cordari.

Atq; hæc hætenus sanctissimus Princeps cum
ad moriendum vicinus esse videretur, clarissi-
ma voce, tanquam si optimè firmissimeq; vale-
ret, magna sermonis constantia, & incredibili a-
nimi gravitate eloquebatur. Vos verò, Viri ma-
gnifici et amplissimi, quibus animis illos, qui ad le-
ctum assistebant, & quorum aures sanctissima
plenissimaq; religionis oratio circūsonabat, quo-
modo affectos fuisse putatis? An creditis tenuis-
se lacrymas? cum optimi Principis paulo post mo-
rituri extremum, ut existimabant, tã sanctum
audirët, tamq; gravem sermonem? cum alacritate
quam in obeunda morte præ se ferebat? cum
constantiam in profitenda religione viderent?
& cum ista omnia non ab homine, sed instinctu
afflatuq; diuino sine dubio effundi cognoscerent?
Vos ipsi, cum hæc à me recitantur, vix ut video,
influentes in oculos lacrymas, & ne vix quidem
reprimitis: quid ab illis factum esse iudicatis,
qui presentes & Principem, & sermonem, & vim
impressam in sermone, tum oculis aspiciebant, tum
hauriebant auribus, & cognoscebant animo?

Tamen

Tamen postridie illius noctis, 16. Augusti, recollegisse se Princeps et spem significare melioris valetudinis putabatur: ideoque quod firmior esset, tabulas exarari iubebat, in quibus ultimam voluntatem inscriptam heredibus relinqueret, quid de se, quid de vidua, quid de liberis, quid de religione fieri post obitum vellet. De sepultura sollicitus erat: non ut sumptuose cum solenni pompa efferretur funus: id enim studiosè prohibuit: sed ut Badenis in loco Catholico, Ceremonijs omnibus Catholicis, pro Catholica Romana Ecclesia consuetudine, corpus humaretur. Hoc et voce grauius mandabat, et in tabulis consignari volebat, ne intermitteretur. Reliquum tempus istius diei ponebat in Colloquio, sed paulatim spes temere nobis iniecta iterum defluebat. Noctem totam in somnem duxit: sepe ad orandum cohortatus astantes. Iussit etiam si fortassis impatientia signum daret, id officij commonerent, et ad patienter perferendum morbum reuocarent. Mane ut illuxit, cum se toto corpore debilitatum, e-lisis omnibus corporis nervis, sentiret, de solo ventriculo querebatur: manum in thoracem incutiebat ad cordis regionem, ubi se adhuc viuere

testabatur: Principissam Vxorem, ne se nimium
 excrucicaret, & ut spei, qua in ventre esset, par-
 ceret, amanter rogabat: cum ad propinquum
 suum, illustrem Comitem Zolleranum Caro-
 lum, quem tanquam fratrem unice amabat,
 cum ad reliquos aspiceret, vultum sic dirigebat,
 ut ridere videretur: sed cum succum Cydonio-
 rum, quem ventriculi causa sumpserat, vomiti-
 one reiecisset, suspicatus id, quod res erat, ap-
 propinquare mortem; iussit Sacrum iterum à
 Domino Bauarico legato ante se, & in conspectu
 fieri, & ad rem adhiberi celeritatem. Finitum
 erat Sacrum, in quo attentissime orauerat Prin-
 ceps: & Litania germanice erat ad pedes Prin-
 cipis ab omnibus recitata: cum venerabile sacra-
 mentum secundo porrigi sibi cuperet: ubi pri-
 mum confessus & absolutus, tamen antequam
 sanctissimum Christi corpus hospicio corporis sui
 acciperet, peccatum unum quod in prima con-
 fessione non venerat in mentem, de nouo recitat:
 et elocutus esset publice, nisi Ministri secessissent.
 sic enim affectus erat: sicut pridie palam ad D.
 Pistorium dicebat: ut nullum peccatum, quod
 quidem repetere memoria posset, calare sacerdo-
 tem.

tem vellet. Quid, inquit, an erubescam meas in sacerdotis sinum infundere turpitudines, quæ & iam Deo, Angelis, & omnibus Sanctis in cælo per specte sunt, & aliquando ante totius mundi oculos in extremo iudicio in publica luce sistentur?

Itaque cum venerabile sacramentum ad lectum deferretur, utrumque brachium pandens, tanquam obviam Salvatori suo processit: & hanc dixit salutem esse solatiumque suum: tum omnes ad intercedendum apud Deum cohortatus, ut dignè sacramento sanctissimo fruere- tur, præeuntem verbis sacerdotem, Bauaricum legatum secutus diligenter est, & incredibilem deuotionem in sumendo, quod accidit circa decimam, ostendit.

Vt sumpserrat, plena & suauis voce, Deo Patri gratias agebat, quod liberum factum à Lutheranis crassis diabolicis tenebris & erroribus, in quibus spes nulla aeternæ salutis esset, adeo clementer ad Ecclesiam adduxisset Catholicam, in qua profitebatur, se constanter usque ad ex-

tremum è vita discessum perseveraturum: & non huius voluntatis sententiaque sua tantum, sed etiam quod hilari optimaque conscientia sine ulla offensione, & sine ullo sensu tentationis moreretur, testes tum ceteros esse, qui astabant, tum ministros Lutheranos suos iubebat: id quod isto die saepenumero rogabat, ut omnes de summa alacritate conscientia, & de fiducia, quam in Christo redemptore ad spem certam aeternae salutis collocasset, testimonium mortuo diceret. Patebat enim iam cubiculi ianua, & ut plus esset testimonij, liberè accedebant oēs, qui in aula erant, quot quidem angustia loci admittebat. Inter eos casu Princeps nobilem Cubicularium, Laurentium à Rixleben, quem magna gratia complexus semper erat, aspexit, & quia conversionem eius singulariter sperabat, iussit, ut commonefactus exemplo suo professionem Catholicae religionis, qua sola viam ad caelos patefaceret, non nimium diu differret. Deinde saepe multumq; ad Deum ingemiscens, & se post Confessionem & usum sacrosancti Sacramenti pacatissimum esse testatus, rogavit Bauaricum Legatum D. Metternich, ut id quod faciebat non inter-

mit-

mitteret, neq; à latere suo pedē unum proferret. Itaq; D. Legatum, cūm promississet, Princeps circumplexus, gratias habuit pro benevolentia, & pro ubertate solatij, quo illum toties iam & tam religiosè recreasset. Deinde verò vocans, ubi Lutherani ipsius Consiliarij essent: cūm accessissent ad lectum, dextram porrigit, & extremam salutem dicit, & à tenebricoso turpissimo diabolico Lutheranismō profugere iubet. Interim D. Legatus & M. Zehenderus legebant & recitabant multa, quæ per scripturā sunt, & præsertim per psalmos de spe vitæ æternæ, & de Dei in Christo misericordia sparsim tradita: et orationibus præibant: et confirmatissimum Principem magis ad attollendum in cælos animum, et ad insigendā in Christo fiduciam erigebant, lacrymantibus omnibus, qui circumfusi per cubiculum erant, & sanctam Principis hilaritatem in ipso mortis ingressu videbant. Iam enim signa mors non obscura impressionis suæ dabat: & D. Legatus Bavaricus præfatus ad capeſſendam vitam sempiternā, et ad ascendendū in cælum Principē vocari: monuit ut terrenas curas oēs excluderet ex animo, & totū se occupationib. diuinis occuparet.

Ibi

Ibi tum sanctissimus Princeps intuens in Legatū
 quærit; An igitur adesse tempus illud omnino pu-
 taret? Et cum D. Legatus adesse confirmasset,
 laudabat Deum Princeps, quod ad meliorem vi-
 tam, & ad fruendum perpetuum Christi aspe-
 ctum, & ad societatem celestium civium trans-
 ferret: seque prorsus vacuum esse, ut semper in
 morbo fuerit, ab omnibus mundi negotijs, & to-
 tum versari in cœlestium rerum meditatione di-
 cebat: hoc unum expetens, ut dissolueretur & ef-
 set cum Christo.

Rursus morientem interpellat D. Legatus,
 et Christum Salvatorem nominat, qui cum om-
 nibus Angelis & Sanctis obviam nunc procedat
 ad animam illius magno triumpho ducendam
 in cœlum. Quod cum inter moriendum audiret:
 videre se Christum Salvatorem suum adhuc sa-
 tis clarè confirmavit, & illa postrema emissa vo-
 ce, complicatis manibus cum supinus iaceret,
 caput nonnihil inflexit in latus, & tanquam si
 somnus eum complecteretur, immobilis & quie-
 tus permansit: non quidem tum statim mortu-
 us: spiritum enim adhuc lenissimè & per inter-
 ualla ad quadrantem horæ ducebat: sed tamen
 partem

partem corporis nullam, non modò non torquebat, sed ne quidem mouebat: ut donec sanctam animam Deo redderet, nullum filum in lecto agitari, nulla pars corporis iactari vel transferri, nulla vena contrahi, ipsa facies, os, oculi, nares, in vno statu consistere animaduertentur.

Postrema verò spiratio in undecimam ante meridiem horam incidit: ut simul & hora audiretur, & sanctissima anima de corpore ad Deum per triumphum in Christo discederet: 17. Augusti: cum vixisset Princeps annis viginti octo, duobus mensibus, duodecim diebus. Natus enim erat Pfortzemi Anno post Salvatorem Christum editum ad huius vitæ & lucis huius usuram 1562. Maij 26. die pro veteris Calendarij ratione, & hora quarta ante meridiem.

Et ille quidem in cælum recto itinere proficiscebatur: quod qui dubitat, Deum in cælo esse dubitat, sequæ magno scelere obstringit. Cateri verò, qui in cubiculo & in aula erant, ploratum magnum edebant, lacrymis per genas profusis, & sublato in cælum clamore: non quod pulcherrimam mortem & discessionem in cælum

G inui-

inviderent optimo laudatissimoque Principi: verum quod miseriam animo reputarent, inquam eos & totam Germaniam Deus obitustalis herois, & tam sancti Martyris coniecisset. Deslebant orbitatem suam, & calamitatem patriae: dolebant tantum solem, tantum ornamentum, tantum lumen ita subito & in primo pene fulgore restingui, & ex oculis mundi ostensam de caelo spem, tam celeriter subduci & deleri. Repetebant memoria vim eius in disputando: alacritatem in docenda fide: libertatem in commonendis propinquis: sanctitatem in ponendo alijs exemplo ad imitandum in vita: recordabantur ieiunia, preces, sermones, animi deuotionem, quibus antecellere nobis alijs coeperat: considerabant summam patientiam in sustinendo acerbissimo diuturno morbo: haerebat adhuc in oculis, & in animo contemptio mortis & amor Christi, & in Christo cupiditas commeandi in caelum: videbant mortuum tanquam somno oppressum, ut multi pene mortuum esse non crederent: metuebant ne religioni Catholicae, cuius semina vix in Prouinciam suam Princeps

ceps.

ceps infoderat, à successoribus in primo flore
 incommodaretur. Ista cum perpenderent, &
 cum incommoda cogitarent, quæ mors illius
 profeminatura in Germaniam esset: quomo-
 do, putatis, repressissent lacrymas? Quis no-
 strum cum seipsum excitat, abstinere iam ad-
 huc à lamentis potest? Mortua videtur sa-
 lus esse Germaniæ: & quis non lugeret? Ce-
 cidit corona capitis nostri, chorusque noster
 conuersus in luctum est: & erit aliquis, qui non
 gemat? qui non ploret? qui magnitudine do-
 loris non eiulet? mortuo Principe & ipsa pro-
 pe cum Principe mortua religione? Inficia-
 ri enim non debemus, mortuum esse exem-
 plum pietatis, amplificatorem religionis, docu-
 mentum sanctimonie, patronum fidei, &
 totius spem Ecclesiæ. Sed ut video, incendere
 vos ad dolorem, & exagitare luctum vestrum
 nihil opus est. Intus lacrymas vobis dolor &
 gemitus exprimit: ipsi quantum lugendum sit,
 animo menteque vestra lustratis. Progredi-
 amur igitur.

Audiuistis spiritualia & cœlestia, in qui- IIII.
 bus excellabat Princeps, & studebat indies ut

ad gloriam Dei splenderet multo magis. Ad-
dam aliquid quarto loco de mundanis: de illis,
quæ ad huius mundi incolumitatem directæ, &
in illo Principe illustra ad summam gloriam
erant, quæ aliquos vestrum fortasse plus mo-
uebunt.

Vt multos triumphos ab hostibus ageret, &
sepe cum hoste tanquam ductor exercitus, tota
acie dimicaret: non sinebat occasio: quam ut
consequeretur, optabat semper. In Coloniense
bellum iuuenis erat viginti annorum suis im-
pensis profectus, ut rudimenta militia isto loco
poneret: quo in bello, quanquam cum hoste pug-
natum nunquam fuit, tamen in obeunda mili-
tia, obstupuerunt omnes veteres duces qui vi-
derunt. Sed de isto nihil dicam fusius: quod ipse
postea, quousque vixit, doluit, & ætatis vitio
studioq; militia excusavit.

Redijt secundo ad bellum in Coloniensi agro
gerendum. Nouesium, vrbs Electoris Coloni-
ensis: inter quem & Principem nostrum inter-
cessit propinquitate sanguinis primum concilia-
ta, postea officijs & studijs ad summam aucta
fraternam benevolentiam amicitia: venerat in
Holan-

Holandicorum Statuum potestatem insidijs Scher-
 chij & Cluthij. Eam ut Hispanicis armis per
 Parmensem Ducem reciperet, summo studio
 elaborabat Reuerendissimus & Illustrissimus
 Archiepiscopus & Elector: nostrumque Prin-
 cipem rogauerat, ut aliquot equites Germanos
 ad urbis obsidionem afferret. Morigerari Prin-
 ceptus debuit multis nominibus. tum quod propin-
 quus Domini Electoris esset, & tanquam fra-
 ter à Reuerendissima illius Celsitudine amare-
 tur plurimum: tum quod stipendium annuum
 constituerat Elector, ut mille equos, et signa vi-
 ginti peditum pro Episcopatu duceret Princeps,
 quoties opus esset: eoq; cum equitatu venit, &
 ad Parmensem, quem Ducem belli imitandum
 sibi proposuerat, sic adhesit, ut discederet pene
 nunquam. Surrexit ante lucem ut obambulan-
 tem in castris, & circumspicientem de rebus
 necessarijs sequeretur: nec abscessit, nisi cum v-
 trunque nox intempesta ad somnum vocaret.
 Observabat quid faceret: audiebat consilia: cog-
 noscebat machinationes: progredientem ad por-
 tas hostium comitabatur, non sine vtriusque pe-
 riculo, cum insidiosè hostis pactionem violaret.

& tormenta disploderet: planeque omnibus curis attendebat, ut ideam perfecti Ducis, quam in Parmensi expressam esse sciebat, animo comprehenderet, & includeret in memoria. Occupata urbe cum Parmensis ad vicinam aliam urbem Bergam Rheni progrediretur, rursus insecutus est: nec domum rediit, nisi soluta obsidione, et admissio in hyberna milite. In eo bello ad perspicendam rem militarem profecit plurimum: & ut natura factus erat ad militiam, et valebat ingenio: sic ex istius summi viri disciplina, breui capitata & momenta maxima gerendi belli cognouit.

Non ita multo post, cum domum reuertisset, & Germanus Hugonoticus miles in agro Argentinensi & Alsatico crudeliter saeuiret, vidistis omnes, quemadmodum ea quae apud Parmensem didicerat, in usum vestrum conuerteret, & vestro illustrissimique fratris auxilio distineret hostem, ne ullo loco Principi nostro & foederatis noceret. Itaque Lotharingiae serenissimus Dux excitatus rumore, qui per Germaniam de istius propinqui sui Principis scientia militari & alacritate & fortitudine percrebuerat, Ducem illum praeceteris delegit, quo in
militia

M. ARCHIONIS BADENS. ORAT. I. 55
militia uteretur: & liberali constitutione an-
nuæ pecuniæ transegit, ut quoties moneretur,
equites mille, & peditum signa 20. Lotharingico
stipendio sub suo ductu colligeret, et in Lotharin-
gam inferret. Vix verò pactio inter Lotharin-
gum & nostrum Principem interuenerat: cum
offensus ab hoste Lotharingus, Principis nostri
militiam requirit: non ut toto isto numero, nec
ut ipse militaret: sed ut 5. signa pro illius tempo-
ris occasione mitteret. Misit Princeps lectissi-
mum militem, & postea addidit signa alia 4. ip-
se profectus non est: quod Lotharingus non vel-
let; nec dignitas Principis permetteret; nec facta
pactio iuberet; tamen & consilijs suis absens re-
xit exercitum, & interdum praesens prouidit, ne
quid damni caperet. Istius Germanici militis ce-
lebritatem, quam hoste vincendo, & capiendo
Iamesio adeptus fuit, explicatam habetis omnes:
scitis quem terrorem hosti incusserit, qua laude
affectus ab ipso sit Lotharingo; ut si pauci mili-
tes isti non fuissent, vix Prouinciam suam con-
tra hostem Lotharingus defendisset. Quatuor
ex illis 9. signis missa subsidio Duci Cenomano
in Galliam, & profecta cum filio Lotharingi,
quan-

quantam & quàm laudabilem impressionem in
 Nauarrena Castra ad sempiternam Germani-
 nici nominis laudem fecerint, sensit magno cum
 incommodo Nauarrus Rex: ut si non profugis-
 set, aut ut maximè fugisset, si à nebuloso aëre te-
 ctus non fuisset, una exigua Marchicorum mi-
 litum manus eo die & Nauarrenum & copias
 eius deleuisset, & finem belligerandi fecisset in
 Gallia. Enituit tum rursus oppressa aliquam-
 diu, & inobscurata Germanicorum militum
 virtus: eoque modo parta Principi nostro mag-
 na fuit gloria. Etsi verò postea, cum Lotha-
 ringus plena stipendia in undecimum mensem
 non solueret, pars aliqua gloriosa istius militia,
 quæ paupertatem et iniurias omnes ferre diutius
 non volebat, turpiter dilaberetur, & superio-
 rum mensium laudem postrema discessione cor-
 rumperet: tamen hoc nocere Principi optimo,
 qui & Lotharingum sapissimè monuerat, et mi-
 litem discrimine capitis sui, & deuotione fortu-
 narum omnium, in militia sacramento contine-
 re cupiebat, non debet: nec culpam vel militum
 vel aliorum, qui tumultuantem exercitum ma-
 turè non mitigabant, conuenit conferre in Prin-
 cipem,

cipem, qui ista præviderat, & utrinque dederat
 operam, ne quid peccaretur: sicut illa de re spero
 neminem esse, qui Principem nostrum insimu-
 let; qui de alieno peccato reprehendendum esse pu-
 tet: qui non dico culpam, sed ne quidem suspicio-
 nem erroris, harere in illo sentiat. Res perspicua
 est & posita in meridiana luce: nec excusatio-
 nem requirit, nec ornamenta verborum deside-
 rat: nec nocuit Principi, cum viueret, quin à
 multis Monarchis ad militiam liberalissimè
 expeteretur. Verùm is se Hispano Regi cum pri-
 mis propter propinquitatem generis & bonita-
 tem cause, in qua versatur, addicere cogitabat:
 tantoque magis, quod ex Vxoribus bonis Vasallus
 & in fide regis esset: & profectò si vitæ cursum
 tenuisset diutius, superasset in militia ducenda
 Principes omnes. Natus erat ad bellum: & ad
 illud honestè gerendum tota animi inclinatione
 propendebat: perferebat patientissimè labores o-
 mnes, famem, sitim, frigus, æstum: pedes obibat ca-
 stra: excurrebat ad hostis inquirenda consilia:
 periculum nullum formidabat: in acie & du-
 cebat cæteros, & cum necessitas postularet, mi-
 litis ipse stationem & munus suscipiebat: stude-
 H bat

H

bat

58 DE VITA ET MORTE D. IACOBI
bat ut labore & excubijs vinceret: somno in ca-
stris indulgebat nunquam, & vix vestimenta,
nisi cum exercitum securum esse sciret, de corpo-
re ponebat: & in summa, artē militandi & admi-
nistrandi belli cum explicatam uniuersam habe-
bat, tum usu & tractando sine tadio, sine mole-
stia subibat: Amabat bonos milites: compellabat
humaniter: eorum sibi salutem magis quam suā
cura esse & verbis significabat, & ostendebat fa-
ctis: eaque ratione omnium bonorum animos sibi
deuinciebat: vitiosos grauitate cohercebat: nullū
intermittebat maximi Imperatoris et fortissimi
militis officium, nullamq; bene gerenda rei occa-
sionē. Atq; hec omnia in ista etate, in qua mortu-
um esse audiuitis, cū vix vir factus esset. Quid
existimatis facturum, si processisset longius, &
artem quam ad naturā felicitatem adiūxerat,
corroborasset maiori usu? An censetis veterum
& nouorum hominum potuisse tractandis ar-
mis, & administrandis militaribus copijs, et ge-
rendo bello, & conferenda manu, & fortitudine
animi, et celeritate consiliorum, & prudentia an-
teferri quenquam? Nec bello tantū eminebat.
In pace, Deus bone, quantus & quā excelsus
Prin-

Princeps erat? Valebat non magno adhuc usu rerum, sed summo acumine ingenij, & incredibili perspicacitate, et intelligentia plurimarum rerum maxima, exquisita prudentia, & eloquentia singulari. Nihil erat tam abstrusum, quod sitenuiter explicatum esset, ipse motu ingenij & celeritate natura non statim percurreret: nihil tam arduum, quod vestigandum non putaret, & quod, si animum parum intenderet, non assequeretur: nihil sic involutum, quod cogitatione non euolueret. Vidimus ex tenui principio quomodo res reconditas industria sua perquireret, & tanquam si in Scholis Philosophicis consenuisset, magna cum delectatione explanaret. In mechanicis, qua studio suo et meditatione sine alieno adminiculo inuenit, mirabitur antiquitas. In dandis consilijs superabat omnes, & ad quas res prudentiam applicabat suam, illas eousque persequeretur, ut iudicandis et ponderandis rebus nihil cuiquam faceret reliquum. Audiebat placide quid quisque iudicaret: Multa saepe, in quibus alij subsistebant, ille celerrimam adhibens iudicij sui normam, ad meliorem rationem dirigebat, & explicabat errorem, grauiter sapienter ornatè. Singularem enim erat in dicendo consecutus facultatem, ut ad

omnia, quæ mente perspexisset, accommodare orationem splendidam, tum loquens, tum scribens: posset: sicut multas ipse literas ad Viros Principes sine cuiusquam ductu præscripsit.

Laboris erat patientissimus: cum subditorum causa cognoscerentur, cum res magna in liberationem venirent, solebat interesse consilijs, nec nomen suum in literis unquam inscripsit, nisi prius inter legendum momenta secum rationum diligenter expendisset.

Supplices libellos à civibus recepit ipse, & ut in tota vita consuetudine, sic etiam ista in re affabilem se esse voluit. Illucebat enim, quod scitis, in eo, inter alias Virtutes Comitatus, digna Principe: & cum omnibus vitijs bellum indixisset, tamen nihil alienius, nihil magis dissidens & pugnans à suavissima ipsius natura fuit, quam fastus & superbia. Intus anteponebat se nemini: etiam cum foris ordinis sui dignitatem gravitate aspectus ornaret. Sensit istam humanitatem & suavitatem morum Doctor Pappus Argentiniensis Lutheranus Ubiquisticus Theologus: quem in Colloquio Emetingano benignissime semper allocutus, iussit in initio pugnae om-

nem.

nem de se sperare beneuolentiam: & uoluit non ut tanquam Principem inter disputandum co-leret, sed ut Theologum Lutheranum, ut aqualem, ut plebeium hominem, ut aliquem de Ministris Pradicabilibus, collegis suis, tractaret: tantum ut teneret modestiam. Vtrinq; enim uirtutem à puero sectatus Princeps magno studio magnaque cura fuit: ut & humanitate, & affectuum atque cupiditatum moderatione excelleret: eousq; ut & ira sceretur rarissime, & iram indignitate rei expressam continuo restingueret, planeque per iracundiam flagitiosè faceret nihil.

Crapulam etiam cum iuuenis esset, amauit nunquam: postea quanquam interdum amicis gratificatus biberet copiosius: tamen nec frequenter solebat, nec obstupesciebat se potu, nec laudabat peccatum: & deinde se ab omni immoderatione abstinere constituerat.

Sed tempus me deficeret, si uirtutes omnes, quarum laus in Principe nostro floruit, complecti oratione, uel inscribere in chartis uellem. Dicam breuiter una complexione: nulla uirtus: studio quesita, nulla natura bonitas, nulla sua-

uitas morum, nulla in agendo commoditas, nec in pace, nec in bello fuit, digna sancto & Catholico Principe: quæ in IACOBO Marchione non dicam tenuiter adumbrata, sed ad perfectam speciem expressa non esset, & ad summum splendorem non præluceret. Cur igitur maximum decus atq; lumen ex orbe terrarum & gentium omnium subtractum? cur summum militem morte sublatum? cur extinctum heroicum consilio, & affabilitate, & eloquentia, & rebus omnibus præcellentissimum Principem non doleremus? qui religionem sermone & exemplo docere, qui faces sanctimoniarum suarum ad pietatem præferre, qui lumen ingenij industriaq; suæ in pace, & manum in bello porrigere, qui instructas ab hoste insidias, militemq; agris nostris incumbentem distinere & reuocare, qui nos in portu tranquillitatis collocare potuisset?

Nunc cum ista mortuus omnia in cælum secum asportauit, an non lamentandi nobis necessitatem extorqueret & cogeret ad lacrymandum? tantoque magis: illa enim quinta est luctus nostri causa: quod veneno, quod in primoribus ætatis flore, quod non vi & necessitate natura, quod

quod odio hominum oppetiuit mortem: & tanquam in prima semente vitam dimittere, non morbis & etate attenuatam, sed insidiosè conuulsam, & ex corpore violenter expressam debuit. Ferri obitus patienter fortassis potuisset, si in extremam incidisset, & in precipitatam etatem: si ex natura vitio traxisset initium. Testes habetis in ordine confessuq; vestro grauissimos, ornamenta Scholæ nostræ, D. D. Georgium Mayerum, & D. D. Iacobum Mockium, clarissimos doctrina & artis tractatione Viros, qui corpus mortui Principis cum secarent: audite attentè, Magnifice Domine Rector, Proceres & Auditores omnes: cum corpus ferro aperirent, totum corpus inuenerunt affectum optimè: Adhuc aduertite: inditium nullum, semen nullum morbi, signum nullum in venis & visceribus harebat: conformata plenissimè ad diuturnam sanitatem erant omnia, & ad spem perfectam instituta longissimæ vitæ. Cor, pulmones, iecur, splen, renes, vesica: nihil eorum erat, quod maculam, quod vitium, quod tabem præ se ferret, quod futuram imbecillitatem prænuntiaret, quod non incorrupti succiple
num;

num esset: ut de Medicorum sententia, vitam
 ad centesimum annum tenere propter viscerum
 soliditatem potuisset. Solus ventriculus, qui ta-
 men reliquo corpore speciem pristinam retine-
 bat, tribus locis, ubi venenum adhaeserat, perfo-
 ratus ad tertiam pelliculam erat, erosus duris
 interioribus duabus tunicis. Foramen unum fa-
 bam, reliqua duo pisum aequabant. Deinde diu-
 turna diarrhoea & acrimonia veneni sulcos in
 intestinis duxerant, & praesertim rimas incide-
 rant in intestino recto: de quo in altera oratione
 agemus fusius. Id igitur dolendum est, à quo im-
 manes & fera Parcae manum adhuc abstinuis-
 sent, cui ipsa mors pepercisset, eum malevolentia
 hominum oppressum: & tanquam si animam il-
 ligatam in sano corpore, iniecta manu extraxis-
 sent, sic non mortuum, sed crudeliter necatum
 esse. Non mors, ut cursum suum in natura te-
 net: non Parca, non fatalis necessitas in luctum
 nos coniecit: sed hominum perfidia omnibus pri-
 uavit bonis, quibus circumflueremus, si viveret
 Princeps. Itaque attollere eulatum, & incusa-
 re hominum crudelitatem, & domos atque pla-
 teas aspergere lacrymis, tum omnes debent, in-
 cola

cola Germania, communis patriæ: tum nos præ-
 fertim debemus: progredior enim ad extremum
 orationis caput meæ: nos, inquam, lugere de-
 bemus, qui Friburgum, qui Brisgoiam inha-
 bitamus: qui Marchionatum Hachbergicum
 circum sedemus, & communibus cum illo finibus
 tenemur: qui vicini, qui fœderati, qui socij fui-
 mus Marchionis optimi. Amabat ille serenissi-
 mum Archiducem, Principem clementissimum
 nostrum, & colebat tanquam patrem. Illum
 enim & serenissimum Bauaria Ducem, ambos
 propinquitate sanguinis adiunctos, ambos æ-
 tate & animis antecedentes, ambos bene de se
 meritos, & amborum beneficijs deuinctus, am-
 bos lumina religionis, & fulcra imperij, & or-
 namenta patriæ delegerat, quos tanquam pa-
 tres obsequens filius officiosè & peramanter ob-
 seruaret: ad quos colendos, quamdiu vitam de-
 geret, totam vim officiorum conuerteret, a-
 morisque sui: & pro quibus, si opus esset, effun-
 deret animam.

Itaq; ad vos etiam, Ciues serenissimi Archi-
 ducis, patris & gentilis sui, vicinos suos profe-
 rebat amorem: Vos diligebat: habebat in oculis

I Pro-

Prouinciam, Scholam, Urbem vestram: laudabat beneuolentiam in vobis & factam aliquoties tribuendi officij significationem: comparabat ipse se ad omnem vobis impertiendam singularem gratiam, & totum consilij, ingenij, fortitudinisq; sua fructum in vos deriuare & communicare vobiscum cupiebat: vitam pro vobis suam, pro vestra & liberorum & agrorum incolumitate ponere cogitabat. Vidistis omnes ante hoc tempus: annus iam pene vertitur: cum equestris Nauarrena turma una Basilea recepta in urbem & agrum esset: altera infra Offenburgum in Hanouici Comitum se Prouinciam infudisset: & timerent multi, ne in fines vestros in Brisgoiam bellum ducerent: quomodo tum, quanta cura quantoq; studio accurreret: offerret auxilium, conferret consilium: & se caput, prouinciam suam, fortunas omnes deuoueret pro salute vestra, pro sedibus, pro focis, pro vxoribus, pro liberis, pro aris vestris. Cetera ipsi meministis. Recens sanè tēpus est: recentissima res: obliterari & effluere ex recordatione memoriaq; vestra ita subito non potuit. Notum omnibus est, ignotum nemini: ut ea quæ ab illius
inge-

ingenio, sanctitate, amplificatione religionis, artibus belli & pacis proficisci & expectari poterant, tamen si ad totam Ecclesiam & Germaniam uniuersam pertinerent, tamen uobis cum primis ad usum uestrum destinauerit.

Ad uos, si uixisset, & ad uestrum singularem fructum precipue redundassent omnia. Nullum istorum erat, quod uobis non tribuisset: uiuisset religione, precibus, exemplo, manu, consilio: vim hostilem & direptionem Prouincia à mœnibus, ab agris uestris prohibuisset: defendisset uos, uxores, liberos, aras, & focos. Itaque ut uita illius præ cateris incredibilis uoluptatis uobis attulisset fructum: & Urbem Scholamque uestram omnium honestarum rerum prosperitate, ad summam uoluptatem infinite impenseque letificasset: sic cum expectationem uestram, cum felicitatem, cum usuram suauitatis, mors Principis una litura deleuit: cum totam salutem Prouincia non obruit, sed restinxit & sustulit: & ne quidem spem adipiscendi reliquit: in hac maxima orbitate iniuriaque fortune quid moneri uos attinet, ut luctu, ut lacrymis, ut squalore, ut lamentis, ut eiulationibus uincatis

tis cæteros omnes? Ut id faciatis, quod occultus naturæ sensus, quod in venis vestris, in visceribus, in medullis infixus & fusus per omnes angulos dolor, quod æquitas, quod aspectus cali repugnantes & inuitos facere cogit? Circumferte oculos, considerate animis, lustrate Rempub. Religionem, Prouinciam, Scholam, Urbem: ad vos aspiciate, ad uxores, ad liberos, ad agros, ad domos vestras: videbitis calamitatem: audietis luctum & querimonias: Ipse aër mortem Principis, cum diu calum serenum & sudum fuisset, repentinis pluuijs tanquam lacrymis declarauit, & seipsum ex summa amœnitate in squalorem maximum proiecit.

Plura me dicere & lacryma meæ, & vestri gemitus non patiuntur. Cieri vobis lacrymas, & exacui luctum non est necesse. Ipsi & lugetis, & quare lugendum sit, me tacente, cognoscitis. Auditis serenissimi Archiducis nostri et Catholicorum Principum omnium lamenta: auditis dolorem: Videtis religionem, patriam, Prouinciam, Germaniã, salutem publicam, & priuatam omnium, amissione Principis maximi, periclitari: quid de tractu de felicitate vestra, de incolumi-

columitate Prouinciæ, de fide Catholica, de tranquillitate Germania sit, aperte planissimeq; spectatis: ruinam prouidetis, & periculorum inuolucra, quæ si Deus non auertet, nos obruent liberosq; nostros. Itaq; cum Prophetæ requirite capitibus uestris aquam: oculis fontē poscite lacrymarum: expendite iacturam quam fecistis: plorate die & nocte interfectum filium, futurum patrem, populi Dei: proiecti domi & in templis in pedes & ante Dei conspectum, & obtestati eius in Christo filio misericordiam, orate uerbis, orate lacrymis: sletu accendite orationem: omnibus signis animos uestros & interiores sensus effundite: an respiciens ad lacrymas nostras & ad cordis angorem Deus, iram fortassis leniri & retrahi flagellum, quod in nos & in dorsum nostrum direxit; et incensas faces restringui sinat: & mittat alios, quorum patrocínio & ductu, tum hic affluamus rebus expetendis omnibus, locupletati cognitione Christi, & fructuosis Christianæ Catholicæ doctrinæ testimonijs: tum post uitam piè decursam, religiosè mortui, in cælum hilariter ad Sanctorum omnium societatem, & ad participandam in Christi magni Dei nostri

DE VITA ET MORTE D. IACOBI
merito cœlestem aternam beatitudinem, & ad
aspiciendum inter reliquos Sanctos excelsio loco
positum Principem & Martyrem nostrum
IACOBVM Marchionem proficiscamur. Id ut
impetremus, præstet seminator & factor omni-
um rerū Deus Pater in Filio, unico totius mun-
di Salvatore, & gratia Spiritus sancti, Deus
vnus, benedictus in aternam sem-
piternitatem. Amen.

ORA-